

Голєва А.О.,
завідувач,
Качмар Ю.Ю.,
Василіка К.О.,
методисти науково-методичного центру
медіаінформаційного забезпечення освіти
КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернівецької області»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У 2024/25 Н.Р.

У сучасному інформаційному суспільстві медіаграмотність стала однією з ключових компетентностей, необхідних для успішної соціалізації та професійної діяльності. З огляду на стрімкий розвиток інформаційних технологій і зростання обсягу доступної інформації, виникає необхідність формування у школярів здатності критично сприймати, аналізувати й використовувати медіаконтент.

Упровадження елементів медіаграмотності в освітній процес не лише формує в учнів навички аналізу й оцінки інформації, але й сприяє розвитку їхнього критичного мислення, творчих здібностей і здатності до самоосвіти. Уміння працювати з різними видами медіа дозволяє школярам стати більш свідомими й активними громадянами, які здатні захищати себе від маніпуляцій та дезінформації, що особливо актуально в умовах війни.

Державний стандарт базової середньої освіти містить значний медіаосвітній потенціал.

Для його реалізації створено дві навчальні програми: «Основи медіаграмотності» для 5-6 та 7-8 класу закладів загальної середньої освіти, яким надано гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі» (<https://www.aup.com.ua/mediaosv/navchalni-programy/>; дата звернення: 06.06.2024).

Помічним для вчителів буде посібник «Медіаосвіта в Державному стандарті базової середньої освіти. 5-6 класи» (<https://medialiteracy.org.ua/mediaosvita-v-derzhavnomu-standarti-bazovoyi-serednoyi-osvity-5-6-klasy/>; дата звернення: 06.06.2024), що пропонує аналіз методичного потенціалу модельних навчальних програм і

підручників для 5-6 класів. Авторський колектив детальніше зупиняється на особливостях інтеграції медіаосвіти в мовно-літературній, громадянській, історичній та природничій освітній галузях, та загалом посібник буде корисним для педагогів усіх освітніх галузей.

На методичних ресурсах *Академії української преси* (<https://aup.com.ua/>; дата звернення: 06.06.2024) є багато матеріалів на тему медіаграмотності в умовах війни. Так, наприклад, учительство може знайти навчальний посібник «Медіаграмотність під час війни: теорія,

методика, інтерактив» (https://www.aup.com.ua/uploads/Mediagramotnost_pid_chas_viyny_web.pdf; дата звернення: 06.06.2024), який містить методичні поради, рекомендації, зразки лекцій та детальний опис вправ для засвоєння різних аспектів медіаграмотності, підготовлені чільними медіаекспертами, професійними викладачами та практикуючими журналістами.

Учителям історії та громадянської освіти, які прагнуть освоїти додаткові можливості для практичної роботи з формування медіаграмотності в здобувачів освіти за умов воєнного конфлікту та інформаційно-ідеологічного протистояння, рекомендуємо навчально-методичний посібник «Медіаосвіта в огні» (<https://medialiteracy.org.ua/mediaosvita-v-ogni-metodychni-rekomendatsiyi-dlya-vchyteliv-kursu-gromadyanska-osvita-istoriya/>; дата звернення: 06.06.2024). Запропоновані в посібнику матеріали спрямовані на системне й усвідомлене засвоєння методик критичного мислення й декодування дезінформації та пропаганди.

Також на сайті АУП регулярно поповнюється новими матеріалами вкладка «Наші видання»: <https://www.aup.com.ua/book-review/> (дата звернення: 06.06.2024).

Зокрема, у 2023 році Академія української преси презентувала видання «Інформаційна гігієна та медіаосвіта: що нового в умовах воєнного часу». Ключова ідея посібника – інформаційна гігієна невід’ємна складова медіаосвіти, яка має свої критерії; насамперед потрібно навчати дітей і тих, хто їх навчає. Посібник «Інформаційна гігієна та медіаосвіта: що нового в умовах воєнного часу» (<https://medialiteracy.org.ua/informatsijna-gigiyena-ta-mediaosvita-shho-novogo-v-umova-voyennogo-chasu-navchalno-metodychnyj-posibnyk/>; дата звернення: 06.06.2024) покликаний закріпити у свідомості освітян мотивацію: ворог є як на полі бою, так і в інфопросторі. Розуміння

механізмів і принципів медіаконтенту, формування світогляду та цінностей – це надважливий захист і відповідь агресору. Інформаційна війна напряду супроводжує військовий конфлікт і безпосередньо впливає на його результат.

Окрім цього, у 2023 році АУП розробила нову освітню платформу AUP+ (<https://plus.aup.com.ua/>; дата звернення: 06.06.2024), яка поступово поповнюється новими онлайн-курсами з медіаграмотності для різних аудиторій.

А створений Академією української преси Портал медіаосвіти та медіаграмотності (<https://medialiteracy.org.ua/>; дата звернення: 06.06.2024) – це цінна онлайн-бібліотека матеріалів, присвячених інфомедійній грамотності, яка стане в пригоді кожному педагогу. Портал функціонує як інтерактивна платформа для спілкування медіапедагогів, де розміщено відеоархіви, новини медіаосвіти, календар подій, плани уроків, презентації тощо.

В Україні триває реалізація проєкту **«Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність в освіті»**, який виконується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольства США в Україні та Міністерства закордонних справ і міжнародного розвитку Великої Британії у партнерстві з Міністерством освіти і науки України, Міністерством культури та інформаційної політики України та Академією української преси.

Мета проєкту – зміцнити навички критичного сприйняття інформації для боротьби з дезінформацією та пропагандою, а також сформувати попит на якісну інформацію серед освітян та учнів шляхом інтеграції навичок інфомедійної грамотності в освітній процес.

З 2018 року до проєкту долучилось понад 4800 освітян та більш ніж 2100 закладів освіти з усіх областей України. Щороку навесні та восени проводиться черговий набір учасників [1].

За час дії проєкту було розроблено чимало онлайн-курсів, універсальних уроків, покликаних допомогти критично аналізувати інформацію і бути стійкими до інформаційних впливів, навчальних і просвітницьких матеріалів і курсів з підвищення кваліфікації:

- онлайн-курс з медіаграмотності «Very Verified» (<https://study.ed-era.com/uk/courses/course/2118>; дата звернення: 06.06.2024). Курс надає практичні навички медійної та інформаційної грамотності. Курс розроблений спільно з платформою онлайн-освіти EdEra та базується на

новітніх розробках онлайн-навчання: мобільне навчання, мікронавчання та змішане;

- універсальний урок для учнів 8-11 класів «Медіаграмотність під час війни: як вистояти в інформаційному потоці» (<https://drive.google.com/drive/folders/1dlj67HTGvcgIVdVEQntifL1RWLmkLbVS?usp=sharing>; дата звернення: 06.06.2024);

- універсальний урок для учнів 8-11 класів «Кібербезпека: навички, які захищають не тільки під час війни» (https://drive.google.com/drive/folders/1dJrKMfdp-FAAdYtSd_AwnsE_I3fqSbww7; дата звернення: 06.06.2024);

- універсальний урок для учнів 8-11 класів «Як українцям зберегти єдність: протидія стереотипам та мові ворожнечі» (<https://drive.google.com/drive/folders/1TsMNZFpNGMI4WH1ZCGhvo4cQqiDq9CO6>; дата звернення: 06.06.2024);

- набір для класної та позакласної роботи «Як аналізувати медіа критично» (https://filter.mkip.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/12d-s_universal_handouts-1.pdf; дата звернення: 06.06.2024). Матеріали допоможуть розвивати в учнів навички критичного сприйняття інформації, зокрема вміння відрізнити факти від суджень, ідентифікувати різні види маніпуляцій (у заголовках, фото, відео, соціологічних даних) та прояви пропаганди й мови ворожнечі, ефективно шукати інформацію, безпечно комунікувати в соціальних мережах. Картки розроблені на основі прикладів, порівнянь та роз'яснень;

- просвітницьке відео «Корисні звички інформаційної гігієни на кожен день» (<https://www.youtube.com/watch?v=nIBXC59tkwg>; дата звернення: 06.06.2024);

- набір вправ із медіаграмотності для батьківських зборів (https://drive.google.com/drive/folders/1ljencs5TMYKitBpoaoK_9-eAqHjTj6Ns; дата звернення: 06.06.2024);

- онлайн-курси «Медіаграмотний спротив: будуємо аргументовані діалоги» та «Медіаграмотний спротив: спілкуємось на рівних». Курси покликані розвинути навички соціальної толерантності, побудови аргументованих діалогів, протидії мікроагресії та толерантного ставлення до гендерних особливостей співрозмовників. Онлайн-курси зараховуються як курси підвищення кваліфікації (сертифікати ІМЗО на 0,5 кредита ЄКТС за кожен).

Пройти навчання на курсі «Медіаграмотний спротив: будуємо аргументовані діалоги» можна за покликанням:

<https://eduhub.in.ua/courses/onlayn-kurs-mediagramotniy-sprotiv-buduyemo-argumentovani-dialogi> (дата звернення: 06.06.2024); на курсі «Медіаграмотний спротив: спілкуємось на рівних» – за покликанням: <https://eduhub.in.ua/courses/onlayn-kurs-mediagramotniy-sprotiv-spilkuemos-na-rivnih> (дата звернення: 06.06.2024).

Методичні матеріали з інфомедійної грамотності від проекту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність в освіті» розміщено також на платформі Всеукраїнської школи онлайн: <https://lms.e-school.net.ua/irex> (дата звернення: 06.06.2024).

Підвищення кіберграмотності й інформаційної грамотності громадян є одним із напрямків державної політики в Україні. Так на вседержавному рівні впроваджено проведення всеукраїнських уроків із кібербезпеки та медіаграмотності, а у 2021 році Міністерство культури та інформаційної політики України заснувало національний проект з медіаграмотності «Фільтр», щоб об'єднати зусилля держави, громадського сектору, міжнародних організацій та медіаспільноти задля покращення рівня медіаграмотності українців. Платформа проекту <https://filter.mkip.gov.ua/> (дата звернення: 06.06.2024) наповнена корисними матеріалами й ресурсами з медіаосвіти, пропонує мапу перевірених джерел інформації, висвітлює новини щодо можливостей навчання й підвищення рівня медіакомпетентності тощо.

У червні 2024 р. національний проект з медіаграмотності «Фільтр» у співпраці з Міністерством культури та інформаційної політики України презентували *Стратегію Міністерства культури та інформаційної політики України з розвитку медіаграмотності на період до 2026 року*. Розроблений документ має на меті сприяти посиленню координації та об'єднанню зусиль стейкхолдерів задля забезпечення стійкості суспільства до інформаційних загроз шляхом підвищення рівня медіаграмотності населення України. Ознайомитися зі стратегією можна за посиланням: <https://cutt.ly/ZexgnGmm> (дата звернення: 06.06.2024).

Однією з наймасштабніших державних ініціатив у сфері інформаційної й цифрової безпеки є платформа «Дія.Освіта». Проект, який спершу був зосереджений саме на темі кіберграмотності, зараз став глобальнішим і поєднує можливості навчання впродовж життя і профорієнтації для громадян. Та освітні матеріали з онлайн-безпеки, медіаграмотності, цифрових навичок тощо досі займають ключове місце в медіатеці платформи. Рекомендуємо їх для ознайомлення та

використання в роботі й у повсякденному житті: <https://osvita.diia.gov.ua/> (дата звернення: 06.06.2024).

Не менш важливим залишається проведення Днів й Тижнів медіаграмотності та безпечного інтернету в закладах освіти. Всесвітній тиждень медіаграмотності та інформаційної грамотності проходить щорічно у другій половині жовтня, а День безпечного інтернету – у другий вівторок лютого. До цих дат можна приурочити проведення тематичних просвітніх і освітніх заходів: воркшопів, медіаграмотних уроків, марафонів безпечного інтернету, вікторин, квестів тощо. Учасниками можуть бути не тільки учні, а і їхні батьки та самі педагоги. Під час розробки таких заходів радимо використовувати перелічені вище ресурси й матеріали [2].

Для того, щоб ефективно підвищувати медіаграмотність своїх учнів, ***педагог передусім сам мусить розвивати свою медіакомпетентність***, яка в сучасному світі є не просто необхідною професійною навичкою, а цілком суспільно важливою. Дотримання інформаційної гігієни, критичне сприйняття інформації, постійне поповнення медіаосвітніх знань легко можуть стати щоденними звичками.

1. Обговорення новин. Обговорюйте новини зі своїми близькими, друзями, колегами та навіть учнями. У ході розмови завжди легше помітити неточності в подачі новини різними медіа, виявити фейкову інформацію й загалом більш критично її проаналізувати. Також таке обговорення буде сприяти покращенню обізнаності й уважності ваших співрозмовників.

2. Медіа, яким можна довіряти. Дізнавайтеся інформацію з перевірених джерел. Велика кількість медіаресурсів і засилля некомпетентних блогерів й анонімних телеграм- і вайбер-каналів легко може заплутати й ввести в оману неправдивими чи маніпулятивними новинами. Щороку Інститут масової інформації оновлює Список прозорих та відповідальних медіа, відомий також як Білий список найякісніших українських онлайн-медіа. Саме ці медіа варто використовувати, щоб щоденно дізнаватися новини. У першому півріччі 2024 року до цього списку ввійшли такі редакції: Суспільне, Радіо Свобода, «Українська правда», «Бабель», Громадське, «Тексти», ZN.ua, «Еспресо», «Слово і діло», «Український тиждень», Громадське радіо [3].

3. Соцмережі – для навчання. Перетворіть щоденне користування соцмережами в простір медіаграмотних знань. Підпишіться на сторінки Академії української преси, Інституту масової інформації, проєкту «Фільтр», IREX, Інтерньюз-Україна, Детектор медіа, ініціатив з верифікації інформації StopFake, «По той бік новин», VoxCheck, «БезБрехні», «НотаЄнота». Це допоможе вам завжди вчасно відслідковувати новини зі сфери медіаосвіти, отримувати корисні поради, дізнаватися про розвінчування фейкових новин – і все це, поки ви гортаєте стрічку своєї улюбленої соцмережі.

Успішне впровадження елементів медіаграмотності в освітній процес та поширення медіаосвітніх знань вимагає активної участі всіх учасників освітнього процесу: адміністрації закладів освіти, педагогів, учнів та їхніх батьків. Лише за умови спільних зусиль можна досягти високих результатів у формуванні медіаграмотного суспільства, здатного критично оцінювати інформацію та приймати обґрунтовані рішення.

Список використаних джерел та літератури

1. Вчителів запрошують долучатися до проєкту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність в освіті». Детектор медіа. URL: <https://detector.media/infospace/article/224537/2024-03-22-vchyteliv-zaproshuyut-doluchatysya-do-proiektu-vyvchay-ta-rozriznyay-infomediyna-gramotnist-v-osviti/> (дата звернення: 06.06.2024).

2. Голева А.О., Тащук Ю.Ю. Методичні рекомендації щодо впровадження елементів медіаграмотності в освітній процес у 2023/2024 н.р. // Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах освіти Чернівецької області у 2023/2024 н.р.: інформаційно-методичний збірник / редколегія: Куриш Н.К., Богачик Т.С., Голева А.О., Тащук Ю.Ю. Чернівці : Технодрук, 2023. С. 323-328.

3. Інститут масової інформації. Білий список: 11 медіа, що стали найякіснішими. URL: <https://imi.org.ua/news/bilyj-spysok-11-media-shho-staly-najyakisnishymy-i60964> (дата звернення: 06.06.2024).

4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). URL: <https://mediaosvita.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/концепція-медіаосвіти.pdf> (дата звернення: 06.06.2024).

5. Лист МОН №1/13749-23 від 12.09.23 року «Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у

2023/2024 навчальному році». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-instruktivno-metodichni-rekomendaciyi-shodo-vikladannya-navchalnih-predmetivintegrovanih-kursiv-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-u-20232024-navchalnomu-roci> (дата звернення: 06.06.2024).

6. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк / за наук. ред. В.В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.

7. Портал медіаосвіти та медіаграмотності. URL: <https://medialiteracy.org.ua/> (дата звернення: 06.06.2024).

Дячук Л.М.,
методист науково-методичного центру
медіаінформаційного забезпечення освіти
КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернівецької області»

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ БІБЛІОТЕКАРЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВИХ ВИКЛИКІВ: НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ

Концепція Нової української школи визначає принципи та ключові компоненти оновлення змісту базової середньої освіти. Одним із таких компонентів є сучасне освітнє середовище закладу загальної середньої освіти (далі – закладу освіти). Важливе місце в освітньому середовищі належить бібліотеці, яка покликана виконувати функції інформаційного, ресурсного, культурного, освітнього, соціокультурного центру. Серед головних завдань бібліотеки – надання якісних бібліотечних інформаційних послуг учасникам освітнього процесу та створення умов для всебічного розвитку особистості з глибоко усвідомленою громадянською й соціальною позицією, системними науковими знаннями.

У сучасній бібліотеці закладу освіти кожен користувач повинен мати можливість працювати з інформаційними ресурсами внутрішньої мережі та інтернету, електронними колекціями, енциклопедіями, словниками, довідниками, електронними версіями підручників, цифровими копіями зображень, книжок і журналів; переглядати